

N:o 28.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående reglering af arbets- eller hofveriskyldigheten till vissa kronans egendomar i Skåne samt afskrifning af detta besvär m. m.; gifven Stockholms Slott den 8 Januari 1883.

Kongl. Maj:t vill under åberopande af bifogade protokoll öfver finansärenden för denna dag härmed föreslå Riksdagen att i fråga om ännu qvarstående arbets- eller hofveriskyldighet till vissa kronans egendomar i Skåne samt utgörande af afgäld för upphörd sådan skyldighet besluta:

1:o) att arbets- eller hofveriskyldighet, som från vissa hemman och lägenheter, hvilka äro af skatte natur eller innehafvas med stadgad åborätt, ännu utgöres in natura till vissa kronans egendomar i Skåne, skall upphöra;

2:o) att den afgäld, som enligt hittills bestämda grunder fordrats af *hemman* för befrielse från hofveriskyldigheten, skall, så snart samma skyldighet upphör, hofverihemmanen åläggas, dock så att, der den hittills fordrade afgälden bestått af spanmål, densamma omsättes till penningar med användande af medeltalet af 1834—1843 årens markgångspris;

3:o) att den afgäld af hemman för redan upphörd hofveriskyldighet, som tillkommit enligt af Kongl. Maj:t faststald öfverenskommelse eller utan föregående öfverenskommelse påförts genom offentlig myndighets beslut, skall, så vida afgälden är bestämd i spanmål eller dagsverken, omsättas till penningar med tillämpning af medeltalet af 1834—1843 årens markgångspris, hvaremot den afgäld, som är bestämd i

penningar, förblifver orubbad; skolande nu stadgade omsättning tilllämpas från och med år 1884;

4:o) att afgäld för arbetsskyldiga *lägenheter* eller *gatuhus*, vare sig dessa redan vunnit befrielse från arbetsskyldigheten in natura eller icke, påföres hvarje lägenhet med ett belopp i penningar, som står i samma förhållande till lägenhetens taxeringsvärde för år 1878, som summan af de afgäldsbelopp, hvilka enligt nu stadgade grunder äro eller varda påförda de arbetsskyldiga hemmanen vid samma kungsgård, dit lägenheten är arbetsskyldig, står till hemmanens sammanlagda taxeringsvärde för nämnda år; dock att för de under Dalby och Flyinge kungsgårdar arbetsskyldiga gatuhus detta stadgande må vinna tillämpning endast såvida afgälden, på sådant sätt bestämd, icke öfverstiger värdet af gatuhusens genom behörig undersökning utrönta författningsenliga arbetsskyldighet, uträknad efter medeltalet af de i nästförestående punkt omförmälda årens markegångspris; börande i annat fall afgälden bestämmas efter nämnda medelpris;

5:o) att den för arbetsskyldigheten afkortade ränta skall, der denna skyldighet upphört eller i mån som densamma upphör, till statsverket ingå;

6:o) att all afgäld för upphörd arbetsskyldighet skall till statsverket ingå från och med år 1884;

7:o) att der utfärdadt arrendekontrakt om egendom, till hvilken arbete utgöres, innehåller bestämmelser, enligt hvilka arbetsskyldighetens upphörande måste blifva beroende af arrendatorns bifall, denne må, om han afstår från arbetsbiträdet, tillgodonjuta nedsättning i det årliga arrendet, motsvarande afgäldens belopp, förhöjdt med en fjerdedel, samt den för arbetsskyldigheten afkortade räntan; börande i detta fall förändringen inträda med nytt kalenderår;

8:o) att i händelse Flyinge stuteriinrättning eger rätt till arbetsbiträde af gatuhus, som enligt 4:de punkten skola derifrån befrias emot afgäld, ersättning till stuteriinrättningen skall af statsmedel utbetalas enligt de i nästföregående punkt bestämda grunder;

9:o) att den afgäld, som nu ingår till landshöfdingelöneregleringsfonden för upphörd arbetsskyldighet till Alnarps kungsgård, skall från och med det år, då afgälden indrages till statsverket, fonden af statsmedel ersättas enligt de grunder, som nu gälla för afgäldens utgörande;

10:o) att den afgäld för upphörd arbets- eller hofveriskyldighet, som enligt förestående grunder är eller varder bestämd, äfvensom ännu in natura qvarstående arbets- eller hofveriskyldighet till sådane egendommar, för hvars upphörande hinder möter i gällande arrendekontrakt, skall afskrifvas samtidigt med och efter samma grunder, som för grund-

skattens afskrifning varda af Konung och Riksdag bestämda; och skall hvad angår den ännu in natura kvarstående arbets- eller hofveriskydigheten afskrifningen verkställas på det sätt, att hvarje hemman och lägenhet, som har ett dylikt åliggande, så länge detsamma fortfar, därför årligen af statsmedel tillgodonjuter ersättning, motsvarande så stor procent af det enligt ofvanstående grunder bestämda afgäldsbeloppet, som till och med året näst före ersättningens utbetalande blifvit å grundskatten afskrifven, hvaremot, så snart under afskrifningstiden arbetsskyldigheten upphör, den därför bestämda afgäld jemte den för arbetet afkortade ränta, minskade enligt afskrifningsplanen för grundskatten, till statsverket utgöres; samt

11:o) att ersättning, hvarom i nästföregående punkt sägs, skall vid de årliga kronouppbördsstämmorna till vederbörande utbetalas för det nästföregående året.

Och föreslår Kongl. Maj:t slutligen, i händelse af Riksdagens bifall till denna framställning, att de belopp, som på grund af ofvanstående 8:de eller 9:de punkterna kunna ifrågakomma att af statsverket gäldas, må förskjutas af tillgängliga medel, hvarefter förskotten böra hos Riksdagen till ersättande anmälas.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande Utskott tillhandahållas, och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

O. R. Themptander.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 8 Januari
1883.*

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Grefve POSSE,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre
HOCHSCHILD,
Statsråden: LOVÉN,
VON STEYERN,
Friherre VON OTTER,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
RICHERT,
THEMPTANDER,
RYDING.

Departementschefen Statsrådet Themptander anförde vidare:

“I enlighet med hvad jag vid föredragning af frågan om afskrifning af grundskatterna förut i dag antydt, anhåller jag nu att få öfvergå till det af skattregleringskomitén framställda förslag angående den arbets- eller hofveriskyldighet, som från vissa hemman och lägenheter utgjorts eller fortfarande utgöres till åtskilliga staten tillhöriga kungsgårdar i Skåne.

Af komiténs utredning härom (del. III s. 84 och följande) inhemtas, bland annat, att föreskrifterna i Kongl. kungörelsen den 3 December 1810 och Kongl. brevet den 3 December 1812 angående upp-

hörande af sådana hjälpedagsverken, hvilka icke voro i jordeböckerna upptagna, redan kort derefter bragts till verkställighet beträffande den arbets- eller hofveriskyldighet, som ålåg vissa hemman, till de för statsverkets räkning då utarrenderade Uranienborgs samt Flyinge och Dalby kungsgårdar, dervid en afgäld, bestämd i dagsverken, som skulle lösas efter årlig markegång, ålagts de hofveriskyldige såsom ersättning för befrielse från arbetsskyldigheten in natura. De under Uranienborg arbetsskyldiga hemmanen hafva dock sedermera jemlikt Kongl. brefvet den 22 December 1848 fått sin afgäld förvandlad i spanmål, att utgöras på sätt i afseende å kronans behållna räntor då var eller framdeles kunde varda stadgadt.

Hofveriskyldigheten till de kungsgårdar, som voro till boställen anvisade, utgjordes deremot fortfarande in natura, i anledning hvaraf, och sedan Rikets Ständer i underdånig skrifvelse den 30 December 1840 gjort framställning angående upphörande af arbetsskyldigheten äfven till dessa egendomar, undersökningar enligt Kongl. Maj:ts förordnande sommaren år 1844 verkställes å hvarje kungsgård, till hvilken arbete utgjordes, hvarvid hofveriskyldigheten för hvarje hemman uppskattades i öke- och drängedagsverken, hvilkas värde uträknades efter medeltalet af 1834—1843 årens markegångspris. Detta värde lades till grund för den ersättning, som för befrielse från arbetsskyldigheten fordrades, dervid likväl större eller mindre nedsättning af särskilda anledningar ofta egde rum. Med en del af de hofveriskyldige hemmansegarne träffades sedermera öfverenskommelse om arbetets utbytande mot afgäld, hvarefter Kongl. Maj:t i nådig proposition den 16 November 1853 föreslog Rikets Ständer, bland annat, att berörda öfverenskommelser äfvensom de dylika öfverenskommelser, hvilka derefter enligt enahanda grunder i vederbörlig ordning blefve afslutade för större eller mindre antal arbetsskyldiga hemman, skulle till Kongl. Maj:ts nådiga pröfning och stadfästelse anmälas; att, när hofveri- eller arbetsskyldigheten upphörde, den hemmanet åliggande, emot arbetsskyldigheten förut afkortade ränta skulle utgöras; samt att i de fall, då öfverenskommelse på föreskrifvet sätt icke redan träffats eller framdeles kunde vara uppgjord, hofveri- eller arbetsskyldigheten skulle såsom dittills tills vidare fortfara. Härtill lemnade Rikets Ständer enligt underdånig skrifvelse den 19 Augusti 1854 sitt bifall, hvarefter Kongl. Maj:t jemlikt särskilda beslut faststälde de dels redan vid ofvanberörda undersökningar och dels sedermera med åtskillige hofveriskyldige träffade öfverenskommelser. Dessa öfverensstämma deruti, att de hofveriskyldige skola utgöra den förut för arbetsskyldigheten afkortade räntan; men i fråga om afgälden förete öfverenskommelserna skiljaktig-

heter derutinnan, att densamma blifvit bestämd än i penningar, än i spanmål, som antingen löses dels efter årlig och dels efter medelmarkegång, eller ock i följd af ordalagen i öfverenskommelserna blifvit till penningar omsatt enligt grunderna i Kongl. förordningen den 23 Juli 1869.

Arbetskyldighet till kungsgårdar i Skåne åligger emellertid icke allenast hemman utan äfven torplägenheter eller så kallade gatuhus. Då tillfälle borde beredas äfven dessa sistnämnda, såvida de innehades under skatterätt eller stadgad åborätt, att lösa sig fria från dagsverkskyldigheten, anhöllo Rikets Ständer i underdåniga skrivelser den 19 Augusti 1844 angående gatuhuset under Löfvestad och den 4 November 1857 angående gatuhuset under öfriga kungsgårdar i Skåne, att Kongl. Maj:t täcktes anbefalla undersökning till utrönande, huruvida ifrågasvarande lägenheter vore af enahanda beskaffenhet med de arbetskyldiga hemmanen, och att i sådan händelse den reglering af arbetskyldigheten, som kunde varda vidtagen i afseende å hemmanen, måtte utsträckas jemväl till gatuhuset. Sedan den sålunda ifrågasatta undersökningen blifvit verkställd, och Kammarkollegium i underdånigt utlåtande den 18 Februari 1861 redogjort ej mindre för de arbetskyldiga gatuhuset än ock för det antal dagsverken, det enligt gällande arbetskontrakt ålåg hvarje gatuhus att utgöra, fastställdes jemlikt Kongl. brefvet den 15 Mars samma år, såsom grund för befrielse från ifrågasvarande arbetskyldighet, att vederbörande skulle jemte utgörande af den för arbetskyldigheten afkortade räntan erlægga lösen efter markegångspris för dagsverken, och anbefaldes Kammarkollegium att föranstalta om de arbetskyldiges hörande, huruvida de voro villige att emot befrielse från arbetskyldigheten åtaga sig de sålunda i stället fastställda utskylder. Ehuru flera försök att på nu angifna grunder träffa öfverenskommelse med de arbets- eller hofveriskyldige om arbetets utbytande mot årlig afgäld efter hand blifvit gjorda, har det dermed åsyftade målet, arbetskyldighetens fullständiga upphörande, icke vunnits. Enligt hvad skatteregleringskomitén upplyst, har nemligen antingen på grund af offentlig myndighets beslut eller medelst öfverenskommelse arbetskyldigheten upphört för $132\frac{7}{5}$ mantal, indelade i $286\frac{6}{11}$ hofverier, och 31 gatuhus, hvilka såsom afgäld erlægga 2,445 kubikfot 9,75 kannor korn, $33\frac{1}{3}$ ökedagsverken och $5,226\frac{2}{3}$ drängedagsverken efter årligt markegångspris, 323 kubikfot 6,62 kannor råg och 571 kubikfot 7,25 kannor korn efter medelmarkegångspris och 9,688 kronor 32 öre i penningar, deraf 2,816 kronor 56 öre, utgörande afgäld af hofveriskyldige vid Tommarps och Sandby kungsgårdar, ursprungligen bestämts i penningar, men återstoden uppkommit genom

den i spanmål bestämda afgäldens omsättning till penningar enligt grunderna i Kongl. förordningen den 23 Juli 1869. Deremot kvarstår ännu arbets- eller hofveriskyldigheten in natura af $53\frac{3}{4}$ mantal, indelade i $86\frac{1}{2}$ hofverier, samt 28 gatuhus, för hvilka den i spanmål eller dagsverken fordrade afgälden, sedan densamma blifvit uträknad, spanmålen enligt föreskrifterna i nyssberörda förordning och dagsverkerna efter årlig markegång, motsvarar ett sammanlagdt belopp af 9,314 kronor 20 öre.

Att döma efter hittills vunnen erfarenhet torde, på sätt komiterade jemväl påpekat, det vara föga antagligt, att någon öfverenskomelse om den ännu kvarstående hofveriskyldighetens upphörande kan på hittills tillämpade grunder med vederbörande träffas, helst sedan genom stadgandet i 12:te punkten af Kongl. kungörelsen den 10 November 1882 angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner, att nemligen arrendator icke i någon händelse skall ega anspråk på dagsverken eller arbetsskyldighet från jord, som ej till egendomen hörer, de arbetsskyldige ega anledning antaga, att arbetsskyldigheten i hvarje fall kommer att upphöra vid förnyad utarrendering af de egendomar, till hvilka arbete nu utgöres. Vid sådant förhållande, och då skäl icke förefinnes att utan all ersättning på en gång eftergifva detta besvär, är en reglering af den in natura kvarstående arbetsskyldigheten, äfven oberoende af frågan om grundskatternas afskrifning, alldeles oeftergiffig, och lärer härvid något annat sätt för sakens ordnande svårigen förefinnas än att, i likhet med hvad som i fråga om arbetsskyldigheten till Uranienborgs samt Flyinge och Dalby kungsgårdar redan skett, befria de arbetsskyldige från arbetet och ålägga dem såsom ersättning derför en årlig afgäld. Denna måste dock bestämmas så, att det med visshet kan antagas, att afgälden tillsammans med den för arbetet afkortade räntan icke i något fall öfverstiger arbetets verkliga värde. Då hofveriskyldigheten i Skåne vid de särskilda kungsgårdarne är af likartad natur, synes det ock vara billigt och rättvist, att förut angifna olikheter i afseende å beräkningen af de redan bestämda afgäldsbeloppen undanrödjas, och afgälden allestädes förvandlas till penningar efter samma års markegångspris; och då härvid förekommer, att medeltalet af markegångsprisen för åren 1834—1843 för de arbetsskyldige vid tvenne kungsgårdar lagts till grund för afgäldens bestämmande i penningar, samt denna beräkningsgrund, med hänsyn derill att penningevärdet sedan den tiden ej obetydligt sjunkit, vid en allmän tillämpning otvifvelaktigt blifver för de skattskyldige så billig, att något befogadt skäl till klagan ej kan ega rum, finner jag komiténs förslag, att nämnda markegångspris må läggas till grund

för bestämmandet af all afgäld i penningar, vara ändamålsenligt. Lika med komitén anser jag äfven en jemkning af den gatuhusen ålagda arbetsskyldighet eller afgäld till närmare öfverensställelse med hemanens vara af omständigheterna påkallad.

I ändamål att så snart ske kan afskaffa arbetsskyldigheten in natura, har komitén föreslagit, att man med de arrendatorer af här ifrågavarande kungsgårdar, hvilka enligt gällande arrendekontrakt hafva rätt till arbete från annan egendom, skulle söka åvägabringa öfverenskommelse om arbetsskyldighetens upphörande emot nedsättning i det årliga arrendet, motsvarande afgäldens belopp, förhöjdt med en fjerdedel, samt den för arbetsskyldigheten afkortade räntan. Detta förslag förutsätter, att så väl afgälden som räntan skulle till statsverket ingå. Genom en sådan anordning skulle visserligen staten komma att under nu gällande arrenden för de särskilda kungsgårdarne få vidkännas en årlig uppoffring, derigenom att nedsättningen i arrendet blefve något större än det belopp, hvilket såsom afgäld samt hittills afkortad ränta komme statsverket till godo, men då denna uppoffring icke kan uppgå till något afsevärdt belopp, tvekar jag icke att äfven i detta fall biträda komiténs förslag.

Der arbetsskyldigheten blifvit ersatt med afgäld, ingår denna sistnämnda redan nu till statsverket med undantag allenast för den afgäld i korn, som till ett belopp af 2,445 kubikfot 9,75 kannor utgöres efter årlig markegång af de f. d. arbetsskyldige till Alnarps för landshöfdingelöneregleringsfondens räkning utarrenderade kungsgård, hvilken afgäld ingår till nämnda fond.

Enligt hvad komitén anført, saknas utredning om vidden af den arbetsskyldighet, som må åligga vissa gatuhus, till Flyinge och Dalby kungsgårdar, hvilka för närvarande äro anslagna till Flyinge stuteri-inrättning. En sådan utredning, hvilken är erforderlig beträffande endast de gatuhus, som innehafvas med skatterätt eller stadgad åborätt, enär endast sådana varit föremål för den reglering af arbetsskyldigheten, som här förut blifvit omförmäld, torde kunna verkställas samtidigt med de åtgärder i öfrigt, som af det nu ifrågasatta ordnandet af frågan om hofveriskyldigheten i dess helhet påkallas. Då stuteri-inrättningen eller dess arrendatorer för närvarande åtnjuta arbetsbiträde af de lägenheter af nyssnämnda slag, hvilka till äfventyrs äro dertill förpligtade, lär, i händelse af arbetsskyldighetens upphörande, värdet af densamma böra komma stuteri-inrättningen eller arrendatorerne till godo.

För åstadkommande af den likställighet mellan samtliga före detta och nu varande arbetsskyldige, som komitén åsyftat och äfven jag

anser önskvärd, synes det vara nödvändigt, att äfven ofvannämnda, till landshöfdingelöneregleringsfonden nu ingående afgäld, efter dess förvandling till penningar enligt ofvan angifna grund, äfvensom den afgäld, som må komma att bestämmas för de under Flyinge och Dalby kungsgårdar arbetsskyldiga gatuhus, till statsverket indragas. I sådant fall böra dock så väl landshöfdingelöneregleringsfonden som stuteriinrättningen eller dess arrendatorer erhålla ersättning af statsmedel, hvilken, hvad fonden angår, torde böra tillkomma densamma efter enahanda beräkningsgrund, som nu gäller för afgäldens utgörande, och, hvad stuteriinrättningen och dess arrendatorer beträffar, efter enahanda grund, som af komitén föreslagits, för det fall att utfärdadt arrendekontrakt innehåller bestämmelser, enligt hvilka arbetsskyldighetens upphörande in natura före kontraktstidens utgång måste blifva beroende af öfverenskommelse med arrendatorn; och torde med utgörande af ersättningen till landshöfdingelöneregleringsfonden samt till Flyinge stuteriinrättning tills vidare lämpligen kunna förfaras på det sätt, att ersättningen förskjutes af Statskontoret, samt att förskottet sedermera anmäles hos Riksdagen till ersättande.

I det underdåniga utlåtande, som Arméförvaltningen, Förvaltningen af sjöärendena, Kammarkollegium och Statskontoret den 22 Februari 1875 afgåfvo öfver det af Kammarrådet Anderson den 15 September 1874 afgifna betänkande angående grundskatternas samt rustnings- och roteringsbesvärens afskrifning, uttalade embetsverken den mening, att här förut omförmälda arbetsskyldighet borde afskrifvas i sammanhang med grundskatterna, och skatteregleringskomitén har ock under litt. *b* och *l* i sitt förslag angående afskrifning af grundskatterna upptagit bestämmelser i sådant syfte.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med skatteregleringskomiténs förslag (del. III sid. 186 och följande), emot hvilket Kammarkollegium enligt underdånigt utlåtande den 9 November sistlidet år icke haft något att erinra, samt med de tillägg, hvartill här ofvan anmärkta förhållanden gifva anledning, äfvensom med iakttagande af åtskilliga redak-

tionsförändringar, har jag uppgjort förslag till föreskrifter angående dels arbetsskyldighetens afskaffande, der den ännu qvarstår, dels afgäldens bestämmande för alla vare sig före detta eller ännu arbetskyldige efter en gemensam grund, dels ock arbetsskyldighetens eller afgäldens afskrifning i sammanhang med grundskatterna.“

Departementschefen uppläste härefter nämnda förslag och hemstälde, att i öfverensstämmelse dermed nådig proposition måtte till Riksdagen aflåtas.

Till denna af Statsrådets öfrige ledamöter biträdde hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lemna bifall, och skulle proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo
Hans Wachtmeister.